ISSN 1302-4787

TÜRK KÜLTÜRÜ İNCELEMELERİ Dergisi

The Journal of Turkish Cultural Studies

42

KOCAV

İstanbul 2020

TÜRK KÜLTÜRÜ İNCELEMELERİ

Dergisi

The Journal of Turkish Cultural Studies

42

Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi

Kültür Ocağı Vakfı (KOCAV) kuruluşu olan
KOCAV Yayıncılık Tanıtım, Araştırma, Eğitim Hizmetleri Ltd. Şti. yayınıdır.

Yayın Türü
İlmî ve Edebî

Dizgi-Mizanpaj
Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi Dizgi Servisi

Baskı-Cilt
Çalış Ofset
Davutpaşa Caddesi No: 8
Topkapı/İstanbul

Sertifika No: 12107

Kapak Tasarım
Minyatür Ajans

ISSN 1302-4787

Yönetim Yeri/Address for Correspondence
Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi
Süleymaniye Mah. Avnipaşa Sokak, Nr. 5
0089894 Fatih/İstanbul-TÜRKİYE

Tel: (0212) 519 99 70-1
Belgegeçer: (0212) 519 99 72

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK

Teknik Sorumlular
Doç. Dr. Recep AHISHALI
ahishali@marmara.edu.tr
Zeynep Öz
zeynep.agdas@marmara.edu.tr

Tanıtım Sorumlusu
Dr. Öğr. Üyesi Nusret GEDİK
nusret.gedik@marmara.edu.tr

Abone İşleri/Subscribtion
Dr. Öğr. Üyesi Nursel UYANIKER — *nuyaniker@marmara.edu.tr*
İbrahim BİZ — *ibrahimbiz@hotmail.com*

© Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi
Dergimizdeki yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.
Yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

Sayı/Issue: 42 ● 2019 GÜZ/FALL

TÜRK KÜLTÜRÜ İNCELEMELERİ Dergisi

The Journal of Turkish Cultural Studies

42

HAKEMLİ VE ULUSLAR ARASI DERGİ

Bu dergi
MLA International Bibliography,
Turkologischer Anzeiger
isimli uluslar arası indeksler
ve
ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı
tarafından taranmaktadır

KOCAV
İstanbul 2019

KOCAV Adına sahibi
Dr. Ali ÜREY
aliurey@kocav.org.tr

EDİTÖRLER/EDITORS

Genel/Editor-in-chief
Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK
noztoprak@fsm.edu.tr

Tarih/History
Prof. Dr. Davut HUT
davuthut@marmara.edu.tr

Edebiyat/Literature
Doç. Dr. Ümran AY
umran.ay@gmail.com

SEKRETERLER/SEKRETARIES

Tarih/History
Doç. Dr. Uğur DEMİR
ugur1768@gmail.com

Edebiyat/Literature
Dr. Öğr. Üyesi Nursel UYANIKER
nuyaniker@marmara.edu.tr

DANIŞMA KURULU/ADVISORY BOARD
Prof. Dr. Ali AKYILDIZ (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Erhan AFYONCU (Milli Savunma Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatih ANDI (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)
Prof. Dr. Feridun EMECEN (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Gülay Öğün BEZER (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Günay KUT (Boğaziçi Üniversitesi)
Prof. Dr. Hayati DEVELİ (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. İlber ORTAYLI (Galatasaray Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal BEYDİLLİ (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Orhan BİLGİN (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Sebahat DENİZ (Marmara Üniversitesi)

YAYIN KURULU/EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Ahmet KANLIDERE
Prof. Dr. Cemal YILDIZ
Prof. Dr. Cengiz TOMAR
Prof. Dr. Davut HUT
Prof. Dr. Emel KEFELİ
Prof. Dr. Hakan TAŞ
Prof. Dr. Hasan AKAY
Prof. Dr. Mehmet AÇA
Prof. Dr. Muhammet GÜR
Prof. Dr. Abdülkadir EMEKSİZ
Prof. Dr. Ali SATAN
Doç. Dr. Murat ELMALI
Doç. Dr. Hanefi BOSTAN
Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALİN
Prof. Dr. Mustafa S. KÜÇÜKAŞÇI
Prof. Dr. Muzaffer DOĞAN
Prof. Dr. Orhan SÖYLEMEZ
Prof. Dr. Ömer ZÜLFE
Prof. Dr. Üzeyir ASLAN
Prof. Dr. Yüksel ÇELİK
Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN
Doç. Dr. Murat ULUSKAN
Doç. Dr. Recep AHISHALI
Doç. Dr. Uğur DEMİR
Doç. Dr. Ümran AY
Dr. Öğr. Üyesi Nursel UYANIKER

İNGİLİZCE SORUMLULARI
Prof. Dr. Orhan SÖYLEMEZ
Zeynep ÖZ

ANA DİLİ SORUMLULARI
Dr. Öğr. Üyesi Nusret GEDİK
Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin AYÇİÇEĞİ

YURT DIŞI TEMSİLCİLERİ/CORRESPONDENTS ABROAD

A B D / U S A
Walter G. ANDREWS
2908 131st Pl. NE
Bellevue, WA 98005 USA

AZERBAYCAN/AZERBAJIAN
Seadet ŞIHIYEVA
Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi
Hüseyn Cavid Caddesi No: 31
Azerbaycan, Bakü
shikhiyevas@gmail.com

İRAN/IRAN
Pervin Godsizad
Bünyâd-ı Dairetü'l-Maârif-i İslamî
Hıyâbân-ı Filistin Cenubî, No: 382
e-mail: g.pary@yahoo.com

İ S K O Ç Y A / S C O T L A N D
Dr. Christopher FERRARD
8 Dublin Street EH 1 3 PP
Edinburgh/SCOTLAND
e-mail: ferrard@aol.com

J A P O N Y A / J A P A N
Dr. Nobuo MISAWA
TOYO University Department of Socio-Culture System
2-11-10, Oka, Asaka-shi
SAITAMA 35-0007 JAPAN
e-mail: misawa@toyonet.toyo.ac.jp

K I B R I S / C Y P R U S
Nejat SEFERCİOĞLU
Girne Amerikan Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Girne/KKTC Mersin 10 TR
e-mail: msefercioglu@gau.edu.tr

K I R G I Z İ S T A N / K Y R G Y Z S T A N
Döölötbek SAPARALİYEV
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi

Kırgızistan Bişkek
Tinçtik köçüsü, 56
720000 KIRGIZİSTAN

KUVEYT/KUWAIT
Dr. Faisal ALKANDARI
Kuwait University
History Dept.
KUWAIT
e-mail: falkandari@yahoo.com

MACARİSTAN/HUNGARY
Prof. Dr. Géza DÁVİD
ELTE Török Filológiai Tanszék
Budapest
Muzeum krt, 4/D
H-1088 HUNGARY
e-mail: davidgeza@hotmail.com

SUUDİ ARABİSTAN/SAUDI ARABIA
Dr. Mohammad M. Al-QURAINI
P.O. Box. 5074 Pin Code 31982
Al-Hassa/S. ARABIA

YUNANİSTAN/GREECE
Prof. Dr. Evangelia BALTA
Fondation Nationale de la Recherche Scientifique
48 av. Vass. Constantinou
11635 Athènes-GREECE
e-mail: evabalta@eie.gr

İÇİNDEKİLER

Tarih

Nursel MANAV

Osmanlı Devleti'nde Kadınların Sosyal Güvenliği: Emekli Maaşları, Dul ve Yetim Aylıklarının Gelişimi / Social Insurance Right Of Women In The Ottoman State: Development Of Retirement Pension, Widow And Orphan Salaries 1-32

Kenan YILDIZ

Osmanlıda Vakıf Teftişleri ve Vakıf İdaresinin Merkezileşmesi / Inspection Of Pious Foundations And Centralization Of Waqf Administration In The Ottoman Empire 33-72

Edebiyat

Leylâ ALPTEKİN SARIOĞLU

XVI. Asırdan Mensur Alegorik Bir Münazara: Zıllî'nin Menâkıb-ı Dil ü Cân'ı / An Allegorical Discussion Prose of the XVIth Century: Zılli's Menakıb-ı Dıl ü Can 73-108

Vildan S. COŞKUN

Kâbe Üzerine Bir Risale: Ta'rifnâme-i Kâbe / A treatise on Kaaba: Ta'rifname-i Kabe 109-142

Betül ÖZBAY

Manihaist Eski Uygur ve Orta İran Metinlerinde Noktalama İşaretleri / Punctuation Marks in Manichean Old Uyghur and Middle Iranian Texts 143-160

Fayıka GÖKTEPE

Pragmatische Grundlagen der Skopostheorie / Pragmatic Fundamentals of the Skopos Theory 161-182

Kitabiyat

Levent KURU - Ahmet ÖNAL

1078 (1667-1668)Tarihli Rumeli Kadılık Rütbeleri Düzenlemesine Dair Yeni Bir Kadı Mecmuası"Başlıklı Makale Hakkında Bir Değerlendirme / An Evaluation On The Article "1078 (1667-1668) Tarihli Rumeli Kadilik Rütbeleri Düzenlemesine Dair Yeni Bir Kadi Mecmuası"..... 183-196

Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi 42, İstanbul 2019, 183-196.

"1078 (1667-1668)TARİHLİ RUMELİ KADILIK RÜTBELERİ DÜZENLEMESİNE DAİR YENİ BİR KADI MECMUASI"BAŞLIKLI MAKALE HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME[*]

Levent KURU[**] Ahmet ÖNAL[***]

Osmanlı Devleti'nde kazalar, başlarında kadıların bulunduğu idari birimlerdir ve kadılara sağladıkları gelirler esas alınarak öncelikle "mevleviyet" ve "kasaba" kadılıkları olmak üzere iki ana gruba ayrılmışlardır. Kazaların geçirdikleri süreçler teşkilat içindeki durumlarını da etkilemiş ve zaman zaman teşkilatın işleyişiyle ilgili bazı düzenlemeler yapılmıştır. 1078/1667-1668 tarihinde kasaba kadılıklarına dair yapılan düzenlemeler Osmanlı kaza teşkilatı için önemli çalışmalar arasındadır. Bu tarihte dönemin şeyhülislamı Yahya Efendi'nin emriyle Rumeli Kazaskeri Abdülkadir Efendi başkanlığında bir heyet toplanmış ve mevleviyet seviyesinin altındaki kazalar, kadılara sağladıkları gelirlere göre belirli rütbeler altında gruplandırılmıştır.

İlim dünyası 1078 düzenlemesine dair ilk bilgileri M. Kemal Özergin'in "Rumeli Kadılıkları'nda 1078 Düzenlemesi" başlıklı çalışmasından öğrenmiştir. İstanbul Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, nr. 13'te bulunan bir yazmadan hareketle hazırlanan bu çalışmada Özergin, kullandığı kaynağın elinde bulunan tek nüsha olduğunu, müstensihin imla hataları ve yazım

[*] Yazının geliş tarihi: 10.09.2019 / Kabul tarihi: 27.11.2019

[**] Dr. Öğr. Gör. Trakya Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, *leventkuru@trakya.edu.tr* (https://orcid.org/0000-0001-5010-6637)

[***] Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, *ahmet.onal@bilecik.edu.tr* (https://orcid.org/0000-0003-4542-9436)

yanlışları yaptığını belirtmiştir[1]. Özergin, çalışmasında 1078 tarihinde Rumeli kazaskerinin yetki sahasında bulunan kazaların belirli rütbeler altında toplandığını ortaya koymuştur. Böylece kazalarda görev alacak kadıların atama işlemlerine ve mansıplara bir düzen getirilmiştir. Kaza teşkilatı içindeki bazı kadılar da görev alacakları kazaların statülerine dair listeleri ya da daha geniş kapsamlı bilgileri kendi el yazılarıyla bazı defterlere kaydetmişleridir. XVI. asırdan itibaren kadılık teşkilatında yapılan bu türden düzenlemelerin kadılar tarafından kayıt altına alındığına dair örneklere rastlanmaktadır[2]. Özergin'in çalışmasına kaynak teşkil eden eser gibi bugün çeşitli arşiv ve kütüphanelerde bulunan bazı mecmuaların içinde 1078 düzenlemesine dair şahsi notlar ortaya çıkmıştır. Bu, söz konusu düzenlemenin kaza teşkilatı için önemini gösterir mahiyettedir.

[1] *"Metnin kaynağı, elbette ki, çalışmaya katılan tecrübeli kadıların yerinde edindikleri bilgiler ile Divân'daki resmî kayıtlardır. Bu bakımdan, elimizdeki nüshada bulunan atlamalar ile yanlış kayıtlar ve imlâlar, sadece bu tek nüshanın müstensihine ait olmalıdır… Yazıda, bilhassa yer adlarında hiç hareke kullanılmaması ve hemen büyük çoğunluğunun noktasız bırakılması, okumada zorluklar çıkarmaktadır. Üstelik yer adlarının bir çoğu da yanlış yazılmıştır"* (bk. M. Kemal Özergin, "Rumeli Kadılıkları'nda 1078 Düzenlemesi", *Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı Armağanı*, Ankara 1988, s. 251- 309).

[2] Levent Kuru, "Kanuni Sultan Süleyman Döneminde Rumeli Kadılıkları (XVI. Yüzyılın İlk Yarısı)", *Tarihin Peşinde Dergisi*, 21 (Konya 2018), s. 247-272. Buna mukabil Alan, genel manada mecmuaların *"XVII. yüzyılda özellikle okuma yazma oranının artmasına paralel olarak bir yazım türü olarak karşımıza"* çıkmakta olduğunu naklen, fakat herhangi bir itiraz getirmeksizin yazmıştır. Araştırmacı, kadı mecmualarını tanıtırken de, *"Kadı mecmuları ise; kadıların yazdıkları şiir denemeleri, kitaplarının isimleri, muhtelif hesaplamalar gibi mecmuayı kaleme alan kişilerin şahsi notlarının yanı sıra içinde değişik konularda bilgiler de barındıran"* eserler olduklarını söyler (bk. Ercan Alan, "1078 (1667-1668) Tarihli Rumeli Kadılık Rütbeleri Düzenlemesine Dair Yeni Bir Kadı Mecmuası", *Türk Kültürü İnceleme Dergisi*, 41 (İstanbul 2019), s. 42). Ancak, bu mecmualar Alan'ın takdim ettiği gibi müstakil, konuya hasredilmiş eserler olmayıp farklı ve geneli itibariyle başka eserlerin içlerinde karşılaştığımız ve araştırmacının da ifade ettiği gibi *"kişisel notlardır"*.

Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Yazmaları, nr. 3774-001[3] ile Milli Kütüphane, Memâlik-i Rumeli'de Olan Kazalar, nr. 06 Hk 1984'te[4] bulunan iki farklı yazma da konuya dair bilgiler içermektedir.

Özergin'in yayımında kullandığı nüshanın kötü ve eksik istinsah edilmiş olmasına bağlı olarak ortaya çıkan okuma problemleri ve 1078 düzenlemesini içeren diğer nüshalardaki bilgiler dikkate alındığında düzenlemenin sadece Rumeli kadılıklarıyla sınırlı kalmayıp imparatorluğun tamamını kapsadığına dair düşüncemiz bizi kasaba kadılıklarıyla ilgili yapılan bu düzenlemeyi tekrar ele almaya sevk etti. Bu sebeple Süleymaniye Kütüphanesi ve Milli Kütüphane'deki nüshalar üzerinden 1078 düzenlemesini yeniden neşrettik. Söz konusu çalışmamız, Eylül 2018'de *Osmanlı Kaza Teşkilatı (1078/1667-68 Düzenlemesine Göre)* ismiyle yayımlandı[5].

Ercan Alan tarafından yayımlanan bir makalede kitabımız bazı açılardan tenkit edilmiştir[6]. Yazarın bilimsel usûl ve üslûbu aşan, şahsi ithamlara varan ifadeleri bizi cevap vermek zorunda bırakmıştır. Yazımızda subjektifliğe kaçmadan bilimsel etik kurallara bağlı kalarak yapılan eleştirilere yanıt verilecektir.

---

[3] Bu kaynak daha önce yalnızca *XVI. Asırda Mısır Eyâleti*, isimli çalışmada kullanılmıştır. Orada da sadece Mısır'da bulunan kadılıkların akçe değerleri verilmiştir. Rütbelerine dair bir bilgiyi yazar kullanmamıştır (bk. Seyyid Muhammed Es-Seyyid Mahmud, *XVI. Asırda Mısır Eyaleti*, İstanbul 1990, s. 255). Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Yazmaları, nr. 3774-001 Anadolu kazalarının rütbelerini içermez ancak harf sırası ile tüm Anadolu mansıpları sıralanmıştır. Anadolu kazalarının rütbelerine dair bilgiler için bk. Ankara Milli Kütüphane, Memâlik-i Rumeli'de Olan Kazalar, nr. 06 Hk 1984'ten alınmıştır (bk. Levent Kuru-Ahmet Önal, *Osmanlı Kaza Teşkilatı (1078/1667-1668 Düzenlemesine Göre)*, İstanbul 2018, s. 29).

[4] Kitabımızın Anadolu kadılıklarının rütbelerine dair bölümü bu nüshadan hazırlanmıştır. Mecmua, 1078 düzenlemesinin Rumeli kadılıkları kısmını da içerir.

[5] Levent Kuru-Ahmet Önal, *Osmanlı Kaza Teşkilatı (1078/1667-1668 Düzenlemesine Göre)*, İstanbul 2018.

[6] Ercan Alan, "1078 (1667-1668) Tarihli Rumeli Kadılık Rütbeleri Düzenlemesine Dair Yeni Bir Kadı Mecmuası", s. 37-96.

Kitabımızda ilk olarak konuya dair bir literatür incelemesi yapılmıştır. Ercan Alan'ın daha önce yayımlamış olduğu bir makale[7] de bu kapsamda çalışmamızda değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede, araştırmacının çalışmasına kaynak teşkil eden belgenin XVII. yüzyıl sonunda kadılık teşkilatında yapılan yeni bir düzenlemeye işaret etmediği, 1078 düzenlemesine dair farklı bir nüsha olduğu tespiti yapılmıştır. Ayrıca yazarın yayımladığı belge ile Özergin'in yayınladığı nüshayı karşılaştırırken birtakım değerlendirme hataları yaptığı iddia edilmiştir[8].

Alan'ın hatalı değerlendirme yapmasının birkaç sebebi vardır. Bunlardan ilki; 1078 düzenlemesini içeren kaynaklardaki malumatı sadece rütbelerin verildiği kısımdan ibaret görmesidir. Özergin, çalışmasının transkript bölümünü [A] ve [B] olmak üzere iki kısım halinde vermiştir. O dönemde elinde tek nüsha olması dolayısıyla fark edilemese de iki liste de düzenlemeye aittir. Bu durum, ortaya çıkan yeni nüshalardan anlaşılmaktadır[9].

Ercan Alan'ın listeler arasında karşılaştırma yaparken dikkatsiz davranması ikinci hatasıdır. Çünkü makalesinde 1078'de olmadığını iddia ettiği 30 kazadan 7'sinin Özergin'in listesinin hem [A] hem de [B] bölümlerinde olduğunu gözden kaçırmıştır[10].

---

[7] Ercan Alan, "Yeni Bir Belgeye Göre XVII. Yüzyılın Sonunda Rumeli'de Kadılık Rütbeleri", http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt9/sayi44_pdf/2tarih_siyaset_uluslararasiiliskiler/alan_ercan.pdf, s. 337-366.

[8] Levent Kuru-Ahmet Önal, *Osmanlı Kaza Teşkilatı (1078/1667-1668 Düzenlemesine Göre)*, s. 21.

[9] 1078 düzenlemesine dair bilgileri barındıran kaynaklar değerlendirildiğinde bu tarihte Rumeli, Anadolu ve Mısır'da bulunan kasaba kadılıkları için oluşturulan listenin iki bölüm halinde tanzim edildiği görülmektedir. İlk listede, yani Özergin'in [A] bölümü olarak tanımladığı listede, kazalar rütbe başlıkları altında gruplanmıştır. İkinci listede, yani [B] listesinde ise her bir kaza akçe değeriyle birlikte elif-ba sırasıyla ayrıntılı olarak kaydedilmiştir. Rumeli kadılıkları için oluşturulan [B] listesinde ayrıca kazaların merkeze olan uzaklık bilgileri ve bulundukları sancaklar da kaydedilmiştir. Bu açıdan bakıldığında Özergin'in çalışmasında [B] başlığı altındaki listede verilen bilgiler sadece Rumeli'deki kazaların merkeze uzaklıklarını gösteren basit bir liste değil, 1078 düzenlemesinin bir parçasıdır.

[10] Bk. Levent Kuru-Ahmet Önal, *Osmanlı Kaza Teşkilatı (1078/1667-1668 Düzenlemesine Göre)*, s. 21.

Alan'ın üçüncü hatası ise gerek Özergin'in kullandığı Belediye nüshasının gerekse kendisinin kullandığı Kamil Kepeci Mevkufat Kalemi Ganem Kitabeti'nde bulunan belgenin iki farklı düzenlemeye dair eksiksiz bilgiler içerdiğini düşünmesidir.

Alan, elindeki belge ile Özergin'in bilgilerini karşılaştırmış ve neticede kendisinin yayımladığı belgeye göre XVII. yüzyılın sonunda yeni bir düzenleme yapılarak 30 yeni kazaya rütbe verildiği sonucunu çıkarmıştır. Bu listeler karşılıklı olarak dikkatlice incelendiğinde Alan'ın saydığı 30 kazadan 7'sinin Özergin listesinin [A] ve [B] bölümlerinin her ikisinde de yer aldıklarını yukarıda belirttik. Kalan 23 kazanın ise 18'i Özergin'in yayımladığı listenin [B] bölümünde yer almaktadır[11].

Özergin'in listesinde rütbelerin verildiği [A] bölümünde olmayıp sadece [B] listesinde olan kazaların Alan'ın kullandığı Kamil Kepeci nüshasında bulunmasının sebebi, müstensihlerin bazı kazaları eksik veya hatalı kaydetmesidir. Nitekim Alan'ın Özergin'in çalışmasına atfen kendi çalışmasında yeni dediği kazaların birçoğu tarafımızca neşredilen Ayasofya nüshasının [A] bölümünde, rütbelerin verildiği kısımda yer almaktadır[12]. Bu açıdan da Ercan Alan'ın yayımladığı belge aslında yeni bir düzenleme olmayıp 1078 tarihli düzenlemenin eksik bir istinsahıdır. Kullanılan kaynağın noksan olması ve araştırmacının "belgenin etkisinde kalarak" etraflı değerlendirme yapmaması okuyucunun yanlış yönlendirilmesine neden olmuştur.

1078 düzenlemesini gösteren kaynaklardaki kaza sayısının farklı olmasının bir sebebi de teşkilatın işleyişidir. Bu tarihte imparatorluğun

[11] Kalan 5 kazadan 3 tanesi 1078 sonrası fethedilmiştir. Kaliça? ve Bercene kazalarında ise yazım hatası olabilir. Alan kitabımızı eleştirdiği yazısında, yayımladığı nüsha ile Özergin'in makalesinin sadece [A], yani rütbe başlıklarının bulunduğu listeleri karşılaştırdığını *"bizim kastettiğimiz rütbesi verilen Rumeli kadılıklarının karşılaştırılması idi"* ifadeleriyle belirtmektedir. Erbabına malumdur ki, bilimsel bir çalışmada *"kast etmek"* bir yöntem olarak ileri sürülemez. Dolayısıyla yazara yönelik tenkitlerimizi onun neyi kastettiğini keşfetmeye çalışarak değil, ne yazdığından hareketle dile getirdik.

[12] Ayrıntılı inceleme için bk. Levent Kuru-Ahmet Önal, *Osmanlı Kaza Teşkilatı (1078/1667-1668 Düzenlemesine Göre)*, s. 21, 113-209, Kıraguyefce, İzdin, Maçin, İmoçka, Kladina, Kızılhisar, Drac, Radomir, Poganya, Suhuryaka, Bihorina maa Korina kazalarının kayıtları.

genelinde bütün kasaba kadılıkları belirli rütbeler altında toplanmış ve bir omurga meydana getirilerek sistem kurulmuştur. Ancak tarihî süreçte fetihler, toprak kayıpları, kazaların sosyo-ekonomik durumundaki değişmeler ve teşkilatın ihtiyaçları doğrultusunda kazaların rütbelerinde değişiklikler yapılmıştır. Bu da aynı rütbedeki kaza adetlerinin zaman içerisinde artmasına veya azalmasına neden olmuştur[13]. Hatta XIX. yüzyıla gelindiğinde bazı rütbeler ortadan kalkmıştır[14]. Dolayısıyla rütbe başlıklarının kaza sayılarındaki değişim yeni bir düzenleme değil teşkilatın rutin işleyişiyle ilgilidir[15].

Alan, 1078 düzenlemesinden kısa bir süre sonra teşkilatta yeni bir düzenleme yapıldığı hususunda, temel olarak, Özergin'in çalışmasında sayısı 12 olan rütbelerin, kendisi tarafından tespit edilen nüshada 13 olduğu iddiasından hareket etmektedir[16]. Biz de kitabımızda bu farklılığın müstensihin tercihinden kaynaklanmış olabileceğini belirtmiştik[17]. Öz eleştiri yapmak gerekirse kitabımızdaki değerlendirmemiz yanlıştır. Bu yanlış değerlendirmenin sebebi de sadece araştırmacının yazdıklarına güvenip

---

[13] Örneğin; 1078 tarihinde yapılan düzenlemede Rumeli kadılıkları sitte rütbesi için ismiyle müsemma şekilde Üsküb, Siroz, Tırhala, Silistre, Hezargrad, Hulumic olmak üzere 6 kaza belirlenmiştir. XVII. yüzyılın sonu XVIII. yüzyılın başında sitte rütbeli kaza sayısı 8-9 iken XIX. yüzyılda sitte rütbesindeki kaza sayısı 27'ye çıkmıştır (bk. Yasemin Beyazıt, "Rumeli Kadılıklarının Rütbelerine Dair 1253/1837 Tarihli Bir Yazma", *Belgeler*, XXVIII/32 (Ankara 2008), s. 11-56).

[14] Yasemin Beyazıt, "Rumeli Kadılıklarının Rütbelerine Dair 1253/1837 Tarihli Bir Yazma", s. 11-56.

[15] Nitekim Alan da ilmiye sınıfı için zaman zaman bazı ferman ve kanunlar çıkarılarak düzenlemeler yapıldığını; 1078 düzenlemesinin de *"ilelebet devam edemeyeceğine göre, birtakım değişikliklere uğramış"* olabileceğini belirtir (bk. Ercan Alan, "1078 (1667-1668) Tarihli Rumeli Kadılık Rütbeleri Düzenlemesine Dair Yeni Bir Kadı Mecmuası", s. 54). Bu noktada asıl problem kaza ve rütbe adedindeki her bir sayısal değişimin yeni bir düzenleme olarak mı kabul edileceği yoksa yaşanan değişimlere bağlı sistem içerisindeki tadilatlar olarak mı görülmesi gerektiğidir.

[16] *"Burada dikkati çeken ilk husus; 1078 düzenlemesinde 12 olan rütbe sayısının yüzyılın sonunda 13'e çıkmasıdır. İlk 11 rütbe her iki düzenlemede aynı olmakla beraber 1078 düzenlemesinde "130-100 Arası Mansıblar" diye adlandırılan rütbenin; yüzyılın sonunda "130 ile Mezun ve "100 ile Mezun" şeklinde iki farklı rütbeye ayrıştığı görülmektedir"*, bk. Ercan Alan, "Yeni Bir Belgeye Göre XVII. Yüzyılın Sonunda Rumeli'de Kadılık Rütbeleri", s. 337-366.

[17] Levent Kuru-Ahmet Önal, *Osmanlı Kaza Teşkilatı (1078/1667-1668 Düzenlemesine Göre)*, s. 22.

belgenin aslına müracaat etmememizdir. Mevkufat Kalemi nüshasına 1078 düzenlemesini kaydeden kâtip ya da kadı diğer nüshalarda olduğu gibi ilk 11 rütbeyi sıraladıktan sonra "130 ile mezun" başlığı altında Şirşinik kazasından başlayarak 12. rütbeye dâhil olan 96[18] kazayı kaydetmiştir. Bundan sonra herhangi bir rütbe ayrımı yapmamıştır.

Ercan Alan ise çalışmasında 12. rütbe olarak "130 ile mezun" başlığı altında 48 kaza sıralamış ve en son "Cibra" kazasını bu rütbeye dâhil etmiştir. Devamında "100 ile mezun" başlığı ile 13. rütbeyi icat etmiştir[19]. Belgenin orijinali incelendiğinde Ercan Alan'ın "100 ile mezun" şeklinde okuduğu ve yeni bir rütbe saydığı kelimenin 1078 düzenlemesinde geçen ve Özergin'in "Bozomadoni" olarak okuduğu kaza olduğu anlaşılmaktadır.

Burada okuyucuya değerlendirme yapma imkânı vermesi açısından Belediye, Ayasofya, Milli Kütüphane ve Mevkufat Kalemi nüshalarının ilgili bölümlerinin orijinal hallerini veriyoruz.

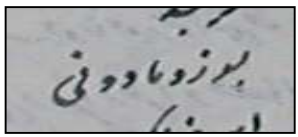

Özergin, Belediye nüshasında, "Bozomadoni" olarak okumuştur[20].

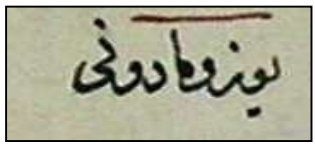

[18] Bu rakam Ayasofya nüshasında 95'dir. Ayasofya nüshası ile Mevkufat Kalemi nüshası arasındaki 1 sayılık fark, Ercan Alan'ın Grebene olarak okuduğu kazadır. Ancak nüshasının aslında bu kaza, "Girine" şeklinde yazılmıştır. Kâtip veya kadı, bu kazayı sehven fazladan yazmıştır. Çünkü Girine ve Grebene kazaları daha önceki rütbelerde geçmektedir. Ayrıca Ercan Alan Çanat rütbesindeki Grebene kazasını Özergin'in okumasına uyarak Krenye okumuştur. Bu kazanın doğru okuması Grebene'dir ve burası Yanya sancağındadır.

[19] Bu durumda, Alan'ın makalesinde *"Rütbesi 1078 ve XVII. Yüzyıl Sonu Düzenlemesinde Değişen Kazalar"* başlığı ile hazırlanan Tablo 9 tamamen hatalıdır. Böyle bir değişim yoktur.

[20] İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, nr. K.13.

Levent Kuru-Ahmet Önal, Ayasofya nüshasında, "Yozomadoni" olarak okumuşlardır[21].

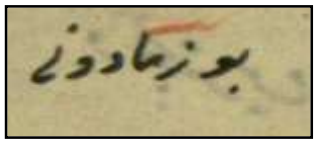

Memâlik-i Rumeli'de Olan Kazalar "Bozmadoni"[22].

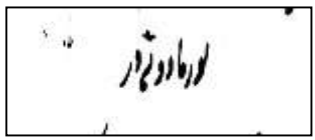

Ercan Alan, Mevkufat Kalemi nüshasında, "Yüz ile mezun" okumuştur[23].

Alan'ın XVII. yüzyılın sonunda Rumeli kadılıklarında yeni bir düzenleme yapıldığı iddiasının bir diğer dayanak noktası, "Valyeva" ve "Valpova" kazalarının durumudur. Kitabımızda, araştırmacının adı geçen kazalara dair değerlendirmesinin hatalı olduğunu dile getirdik[24]. Bu tespitlerimize cevaben Alan, Özergin'in neşrettiği nüshayı detaylı bir şekilde incelemeden peşin hüküm vererek yanıldığımız yorumunu yapmıştır[25].

---

[21] Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Yazmaları, nr. 3774-001.

[22] Milli Kütüphane, Memâlik-i Rumeli'de Olan Kazalar, nr. 06 Hk 1984.

[23] Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (=BOA), Kamil Kepeci (=KK), Mevkufat Kalemi Ganem Kitabeti, nr. 3980.

[24] *"Ercan Alan'ın makalesindeki bir diğer değerlendirme yanlışı Valpova ve Valyeva kazalarına dairdir. İstinad ettiği mecmuanın kötü istinsah edilmiş olması Özergin'in, Valpova'yı Valyeva ve Valyeva'yı da Valpova olarak hatalı okumasına sebep olmuştur. Burada iki kazanın rütbe ve akçe değerlerinin farklı olması ve Ercan Alan'ın kullandığı defterde doğru bir okuma yapması, yeni bir düzenleme ya da bir değişiklik olduğu algısı oluşturmuştur. Ancak burada, yeni bir kaza düzenlenmesi yapıldığına dair ipucu tespiti değil sadece bir okuma hatasının tashihi söz konusudur"* (bk. Levent Kuru-Ahmet Önal, *Osmanlı Kaza Teşkilatı (1078/1667-1668 Düzenlemesine Göre*, s. 22).

[25] *"Yazarların Özergin'e ve tarafımıza yaptığı eleştirilerden bir de; Özergin'in okuma hatası yaptığı iddiasıdır. Yazarlara göre; Özergin okuma hatası yaparak Valyeva isimli kazayı Valpova, Valpova isimli kazayı da Valyeva olarak okumuştur. Tarafımızdan yapılan incelemede ise bu kazaların farklı rütbe ve akçe değerleri açısından iki nüshada farklı olarak yer almasından ötürü yeni bir düzenleme olduğu algısının oluştuğunu belirtmişlerdir. Ancak*

Alan'ın dipnotta aynen naklettiğimiz cümlelerinden iki sonuç çıkarılabiliriz. İlki Kemal Özergin'i hatalı okuma yapmakla itham ettiğimiz, ikincisi ise kitabımızdaki düzeltme ve değerlendirmenin bütünüyle yanlış, kendi tespitlerinin tartışmasız doğru olduğudur. Nitekim yazar iddialarını devam ettirmektedir.

İlkinden başlamak üzere; çalışmamızda mecmuanın kötü istinsah edilmesinin Özergin'i yanılttığı tespiti yapılmıştır[26]. Belediye nüshasındaki imla yanlışlarından kaynaklanan sıkıntılar bizden önce Özergin tarafından da dile getirilmiştir. Diğer bir ifade ile kâtibin kötü veya yanlış yazımı Özergin'in hata yapmasına neden olmuştur. Özergin'in kullandığı nüshanın hatalar içerdiği yaptığımız yeni nüsha karşılaştırmalarında açıkça görülmektedir. Tabii ki burada teşkilatın işleyişine dair diğer bilgileri değerlendirmeden sadece iki yazma dikkate alınarak bu sonuca ulaşmak mümkün değildir.

Öncelikle, Alan'ın da belirttiği gibi, "Valpova" ile "Valyeva" kelimelerinin Arap elif-basıyla yazılışlarında yalnızca bir nokta farkı vardır. Buradan hareketle araştırmacının iddiasına uygun hareket edersek XVII. yüzyılın sonunda yeni bir düzenleme yapıldığını kabul etmemiz gerekir. Ayrıca bu düzenlemeye göre söz konusu kazaların rütbeleri de yer değiştirmiştir.

---

burada da yazarların yanıldıkları açık bir şekilde görülmektedir. Çünkü Özergin'in neşrettiği İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı K13 numaralı eser incelendiği zaman Özergin'in okuma hatası yapmadığı açık bir şekilde görülmektedir. Bu nüshada Valpova kazası "Sâlise" rütbesinde, Valyeva kazası ise; "200-150 Arasına Kârib" başlıklı rütbenin altında yer almaktadır ve Özergin tarafından doğru bir şekilde okunmuştur. Tarafımızdan neşredilen Kamil Kepeci katoloğundaki defterde ise Valyeva "Sâlise", Valpova ise "200-150 Arasına Karîb" başlıklı rütbenin altında yer almaktadır. Bu iki kaza noktasında nüshalar arasında farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık, nüshaları kaleme alan müstensihin yazım yanlışından kaynaklandığı gibi, farklı bir düzenlemeye gidildiğini de gösterebilir. Sonuçta 1078 düzenlemesinin orijinal nüshasının olmaması ve iki kazanın eski harflerle yazımı noktasında tek farkın sadece bir noktadan ibaret olması bu durumu açıklamakta zorluk yaşatmaktadır. Ancak burada, yazarlar Özergin'in neşrettiği nüshayı detaylı bir şekilde incelemeden hüküm verdikleri ve yanıldıkları görülmektedir" (bk. Ercan Alan, "1078 (1667-1668) Tarihli Rumeli Kadılık Rütbeleri Düzenlemesine Dair Yeni Bir Kadı Mecmuası", s.37-96).

[26] Ayrıca bk. Levent Kuru-Ahmet Önal, *Osmanlı Kaza Teşkilatı (1078/1667-1668 Düzenlemesine Göre)*, s. 116.

Alan'a göre, Özergin'in çalışmasında sâlise rütbesinde olan Valpova kazası, otuz yıl içinde bu rütbeden dört basamak aşağıya inip 150-200 akçelik mansıplar içine girmiştir. Buna karşılık "Valyeva" kazası ise 150-200 akçelik mansıpların bulunduğu rütbeden dört basamak yükselerek sâlise rütbesine çıkmıştır. Alan, bu durumu yeni düzenlemenin delili göstermiştir.

Teşkilatın çalışma prensiplerini bilen araştırmacılar kazaların rütbeleri ile kadıların kazalardan elde ettikleri gelirler arasında bir korelasyon olduğunu bilirler. Bu durumda yazarın iddiası doğru ise takriben 30 yıl içinde iki kaza aynı anda iki farklı akıbete uğramıştır. Kazalardan birisi büyük bir istilaya uğramış ya da salgın hastalık veya doğal afet yaşamıştır. Bu yüzden kaza düşük seviyeli mansıplar arasına girmiş ve nihayetinde rütbesi dört derece birden düşürülmüştür. Diğer kaza ise aynı süre zarfında büyük bir göç almış, nüfusu artmış ve bu sayede bölgenin önemli bir merkezi olmuştur. Böylece rütbesi yine dört derece birden arttırılmıştır.

Bu tespitin yanlış olup hatalı okumanın söz konusu olduğuna dair yaptığımız saptamayı Alan'ın bizi bu konuda eleştirdiği makalesiyle de desteklememiz yerinde olacaktır. Müellif, söz konusu makalesinde Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde bulunan mecmua içindeki bilgiler ile Özergin'in çalışmasını karşılaştırmıştır. Bu çalışmada, yazar kullandığı kaynakta bazı kazaların iki kere (s. 57) kaydedildiğini belirtir[27] ve bunlardan ikisini de "Valpova" kazası olarak gösterir. Çalışma incelendiğinde "Valpova" olarak yazılanlardan birinin "Valyeva" kazası olması gerektiği hemen göze çarpıyor. Çünkü Pojega sancağındaki "Valpova" iki kere yazılırken Semendire sancağındaki "Valyeva" kazası araştırmacının listesinde hiç geçmemektedir. Yazar, "Valyeva" ve "Valpova" kazaları hususundaki iddia ve ısrarına rağmen bu eksikliğin farkına varamamış ve bunlardan

[27] Alan, çalışmasında, Yenibazar, Bender, Kalonya, Karacadağ ve Valpova kazalarının iki defa yazıldığını belirtir (bk. Ercan Alan, "1078 (1667-1668) Tarihli Rumeli Kadılık Rütbeleri Düzenlemesine Dair Yeni Bir Kadı Mecmuası", s. 57). Bu 5 kazadan sehven iki defa yazılan Yenibazar ve Bender kazalarıdır. Kalonya, Karacadağ ve Valpova'da ise müstensihin yazım hatası olmuştur. İki Kalonya'dan biri Kolonya, iki Karacadağ'dan biri Karadağ, iki Valpova'dan biri de Valyeva'dır. Bu durum kullanılan mecmuanın diğer bölümlerinin incelenmesiyle kolayca anlaşılmaktadır.

birinin "Valyeva" olabileceği ihtimalini dahi aklına getirmemiştir[28]. Bu hatanın sebebi Alan'ın elindeki kaynağı gereği gibi tektik etmemesidir.

Alan'ın kullandığı Koyunoğlu nüshasının aslı incelendiğinde müstensihin de iki "Valpova" yazdığının farkında olduğu görülmektedir. Alan'ın neşrini yaptığı rütbelerin verildiği bölümde iki "Valpova" yazılmıştır. Fakat kazaların konum bilgilerinin verildiği ikinci bölümde iki "Valpova"dan birinin üzerine "sâni" şerhi eklenmiştir. Bu durum bize, mecmuayı kaleme alan kişinin Rumeli coğrafyasını çok iyi bilmediğini ve eseri istinsah ettiği defterin sıkıntılı olduğunu gösterir. Araştırmacının ise, kullandığı kaynağı etraflıca incelemesi, var olan kaynaklar arasında mukayeseler yapması ve kâtibin yaptığı yanlışı çalışmasında vurgulaması gerekmektedir. Böyle bir tutumun okuyucuyu gereği gibi aydınlatacağı kanaatindeyiz.

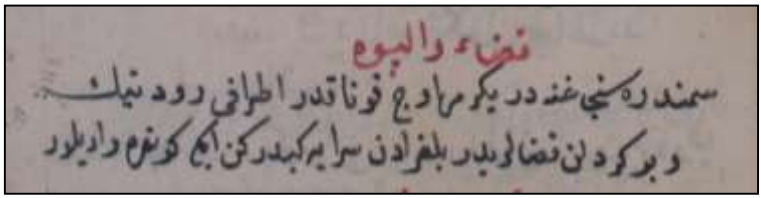

Kaza-i Valpova Semendire sancağın[d]adır. Yirmi üç konakdır. Etrafı Rudnik ve Böğürdelen kazalarıdır…[29]

[28] Yazar, çalışmasında iki tablo vermiştir. İkinci tablosunda Belediye nüshası, Mevkufat Kalemi nüshası ve İzzet Koyunoğlu nüshasındaki bilgileri karşılaştırmıştır. Bu tabloda Valpova kazasına dipnot verilerek Koyunoğlu nüshasında iki defa yazıldığı ve iki rütbeli olduğu bilgisi düşülmüştür. Valyeva kazasına dair yapılan nüsha karşılaştırması kısmı ise sadece Belediye nüshasında var olduğu, diğer nüshalarda olmağını belirtecek şeklinde boş bırakılmıştır (bk. Ercan Alan, "1078 (1667-1668) Tarihli Rumeli Kadılık Rütbeleri Düzenlemesine Dair Yeni Bir Kadı Mecmuası", s. 37-96).

[29] Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi, nr. 13928-29, vr. 28a; Burası Valyeva'dır.

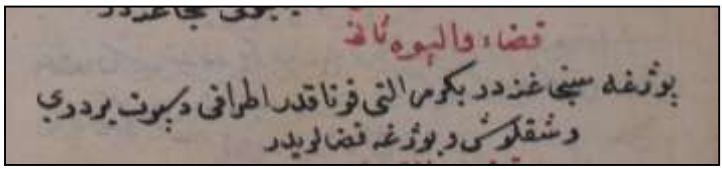

Kaza-i Valpova sâni Pojega sancağın[d]adır. Yirmi altı konakdır. Etrafı Despot Brodi ve Şikloş ve Pojega kazalarıdır…[30]

Bu açıklamalardan sonra şu tespiti yapmak yerinde olacaktır: "Valpova" kazası tüm nüshalarda tektir ve rütbesi de 1078 düzenlemesine göre "150-200" arasında olan mansıblardandır. Yani iki rütbeli değildir. "Valyeva" kazası da yine tüm nüshalarda bulunmaktadır. 1078 düzenlemesine göre de "sâlise" rütbesindedir[31]. O zaman bu tartışmanın neticesi açıktır. Özergin'in kullandığı Belediye nüshasını yazan kişi hata yaparak "Valyeva" yazacağı yere "Valpova", "Valpova" yazacağı yere de "Valyeva" yazmıştır. Özergin de bu şekilde okumuştur. Çünkü elinde karşılaştırma yapacak başka bir nüsha yoktu. Yeni tespit edilen nüshalar bu meseleyi açıklığa kavuşturmaktadır.

Sonuç

Kitabımızda kullandığımız Ayasofya nüshasının, konuyla ilgili ilk nüsha olduğu iddiasında değiliz. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi Ayasofya nüshası, kitabın yayını safhasında tespit edebildiğimiz kaynaklar arasında 1078 düzenlemesine en yakın tarihli ve imlası da en düzgün nüshadır. Kitabı neşretmekteki öncelikli amacımız 1078 düzenlemesine dair ortaya çıkan yeni bir nüshanın neşrini yapmak ve düzenlemenin kapsamının daha geniş olduğunu vurgulamaktır. Literatür değerlendirmesi bölümünde de

[30] Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi, nr. 13928-29, vr. 28b; Burası Valpova'dır.

[31] Ercan Alan "1078 (1667-1668) Tarihli Rumeli Kadılık Rütbeleri Düzenlemesine Dair Yeni Bir Kadı Mecmuası" çalışmasının nüsha karşılaştırmaları tablosunda Kepeci nüshası kısmını boş bıraksa da yine kendisinin yayımladığı ve bizim 1078 düzenlemesi olarak değerlendirdiğimiz kopyası, makalede bu kaza sâlise rütbesinde görünür (bk. Ercan Alan, "Yeni Bir Belgeye Göre XVII. Yüzyılın Sonunda Rumeli'de Kadılık Rütbeleri", s. 337-366).

bilimsel çalışmaların doğasına uygun olarak elimizdeki kaynaktan hareketle mevcut çalışmalardaki eksik ya da hatalı gördüğümüz hususları vurguladık.

Tük tarih yazımının en önemli problemlerinden biri, Arap menşeli Osmanlı/Türk elif-basıyla yazılmış yer adlarının Latin menşeli Türk alfabesine aktarılmasıdır. Bu türlü çalışmalar biz de dâhil birçok araştırmacıyı zaman zaman hataya düşürmektedir. Yapılan yanlışları düzeltme amacı taşıyan çalışmalar ise mesleğin doğası gereğidir. Türk tarihi alanında yapılan her çalışma bilimsel etik kurallarına bağlı kalındığı sürece değerlidir ve her çalışmanın eksik yanları mutlaka olacaktır[32].

KAYNAKLAR

I. Arşiv Kaynakları

Ankara Milli Kütüphane, Memâlik-i Rumeli'de Olan Kazalar, nr. 06 Hk 1984.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, (=BOA), Kamil Kepeci (=KK), Mevkufat Kalemi Ganem Kitabeti, nr. 3980.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, nr. K.13.

Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi, nr. 13928-29.

Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Yazmaları, nr. 3774-001.

II. Araştırma Eserleri

ALAN, Ercan, "1078 (1667-1668) Tarihli Rumeli Kadılık Rütbeleri Düzenlemesine Dair Yeni Bir Kadı Mecmuası", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 41 (İstanbul 2019), s.37-96.

[32] Bizim çalışmamızda da gözden kaçan hatalar vardır. Örneğin; s. 13'te H. 952 (1545-1546) tarihi sehven 982 (1574-1575) olarak yazılmıştır, s. 45-63 arasında verdiğimiz tabloda 4 kazanın ismi iki defa yazılmış bu da 428 olan Rumeli'deki kaza sayısını 432'ye çıkarmıştır. Sayfa 71'de yer alan tablodaki dipnot numaralarında mizanpaj aşamasında hatalar oluşmuştur. Buna göre tabloda görülen referans numaraları sırasıyla 7, 8, 9 değil 48, 49, 50 olacaktır. Sayfa 23'te Ahmet Halaçoğlu'nun çalışmasına dair tespitlerimiz ise kısmen hatalıdır. Halaçoğlu'nun listesi Rumeli kadılıklarının 18. yüzyıldaki durumlarını gösterir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki çatı yapı yine 1078'e dayanır.

_____, "Yeni Bir Belgeye Göre XVII. Yüzyılın Sonunda Rumeli'de Kadılık Rütbeleri", http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt9/sayi44_pdf/2tarih_siyaset_uluslararasiiliskiler/alan_ercan.pdf, s. 337-366.

_____, *Kadıasker Ruznamçelerine Göre XVII. Yüzyılda Rumeli'de Kadılık Müessesesi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2015.

BEYAZIT, Yasemin, "Rabia'dan İnebahtı'ya Rumeli Kadılık Rütbeleri", *Yeni Türkiye, Rumeli ve Balkanlar Özel Sayı*, I/66 (Ankara 2015), s. 1228-1235.

_____, "Rumeli Kadılıklarının Rütbelerine Dair 1253/1837 Tarihli Bir Yazma", *Belgeler*, XXVIII/32 (Ankara 2008), s. 11-56.

KURU, Levent – ÖNAL, Ahmet, *Osmanlı Kaza Teşkilatı (1078/1667-1668 Düzenlemesine Göre)*, İstanbul 2018.

KURU, Levent, "Kanuni Sultan Süleyman Döneminde Rumeli Kadılıkları (XVI. Yüzyılın İlk Yarısı)", *Tarihin Peşinde Dergisi*, 21 (Konya 2018), s. 247-272.

ÖZERGİN, M. Kemal, "Rumeli Kadılıkları'nda 1078 Düzenlemesi", *Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı Armağanı*, Ankara 1988, s. 251- 309.

Seyyid Muhammed es-Seyyid Mahmud, *XVI. Asırda Mısır Eyaleti*, İstanbul 1990.